

3 ARVIOINNIN KESKEISET TULOKSET

Julkisen hallinnon asiakaspalvelujen saatavuuden turvaamiseksi tarvitaan uusia yhteispalvelupisteitä

Yhteispalvelupisteiden määrä Itä-Suomen läänissä väheni, mutta avattiin myös uusia, asianmukaisia yhteispalvelupisteitä. Kaikissa yhteispalvelupisteissä toiminta ei perustu yhteispalvelulain mukaiseen sopimukseen ja palveluvalikoima on edelleen epäyhtenäinen eikä yhteispalvelun tehostamishankkeessa valmisteltu vakiopalveluvalikoima toteudu. Palvelutapahtumia dokumentoidaan ja asiakasmääriä seurataan vain muutamassa yhteispalvelupisteessä.

Palveluntuottajien tulee noudattaa Paikallishallinnon ja palvelujen yhteistyöryhmän suositusta hallinnon asiakaspalvelujen säilyttämisestä yhteispalveluna ja palveluntuottajien on tarjottava mahdollisimman laaja palveluvalikoima ja tarjottava yhteispalvelupisteissä myös asiantuntijapalveluja. Myös muita yhteisiä asiakaspalvelujärjestelyjä kuin laissa tarkoitettuja on jatkettava ja kehitettävä.

Valtiovarainministeriö käynnisti yhteispalvelun laajentamishankkeen, jossa tavoitteena on yhdessä sisäasiainministeriön poliisiosaston, työ- ja elinkeinoministeriön, Verohallinnon, Kansaneläkelaitoksen ja Suomen Kuntaliiton kanssa konkreettisesti lisätä yhteispalvelupisteiden määrää, laajentaa olemassa olevien yhteispalvelupisteiden palveluvalikoimaa ja luoda yhteispalvelulle uusia työvälineitä. Itä-Suomen alueellinen yhteispalvelutilaisuus, jossa sovittiin jatkotoimenpiteistä, pidettiin Joensuussa 19.2.2009.

Itä-Suomen pelastustoimi hyvässä iskussa

Vuosittain palotarkastettavat erityiskohteet tarkastettiin Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa täysimääräisesti. Etelä-Savon pelastuslaitoksen on tehostettava erityiskohteiden palotarkastuksia. Sairaalat, vanhainkodit ja muut hoitolaitokset tarkastettiin kattavasti koko läänissä. Pelastuslaitosten on vielä kehitettävä asuinrakennusten ja niihin verrattavien kohteiden tarkastustoimintaa. Asumisen paloturvallisuuteen osana paikallista turvallisuussuunnittelua on viime vuosina alettu kiinnittää huomiota.

Säädöksissä vaadittuja pelastussuunnitelmia ei edelleenkään ole laadittu kaikkiin kohteisiin. Tilanne on hieman parantunut edellisvuodesta, vaikka noin neljännes suunnitelmista puuttuu. Sairaaloissa, vanhainkodeissa ja muissa hoitolaitoksissa pelastussuunnitelmat on laadittu varsin kattavasti. Pelastuslaitosten tulee valvovana viranomaisena puuttua tekemättömiin tai muutoin puutteellisiin pelastussuunnitelmiin.

Valistus- ja neuvontatyötä on tehty vaihtelevasti sekä pelastuslaitoskohtaisesti että kuntakohtaisesti tarkasteltuna. Valistusta ja neuvontaa saaneista vain muutama prosentti oli yli 65-vuotiaita. Pelastustoimen valistus- ja neuvontatyön valtakunnallinen tavoite saavutettiin Pohjois-Karjalassa. Vähimmäistavoitteiden saavuttamiseksi tulee myös Etelä-Savon ja Pohjois-Savon pelastuslaitosten tehostaa yhteistyötä muiden viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Palotarkastusten, pelastussuunnitelmien sekä valistus- ja neuvontatyön tavoitteiden saavuttamiseksi Etelä-Savon ja Pohjois-Savon pelastuslaitoksen tulee järjestää parempi tuloseuranta. Lisäksi on selkeytettävä työtehtävien vastuunjako ja sijaissuunnitelmat. Näin laitoksen johto voi reagoida mahdollisiin puutteisiin jo toimintavuoden kuluessa, esimerkiksi kohdentamalla uudelleen henkilöstön työpanosta.

Palokunta saadaan Itä-Suomessa tarvittaessa paikalle melko ripeästi. Toimintavalmiusajoissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia viime vuosina.

Kansalaiset kokevat poliisin onnistuneen tehtävissään

Nopean avun saantiin liittyvät poliisin toimintaa kuvaavat mittarit osoittavat, että niin hälytyspartioiden kuin rikostutkinnankin toiminta on Itä-Suomessa koko maan keskiarvoa parempaa. Asiakaskyselyn vastausten mukaan poliisin toiminta on viime vuosina parantunut Itä-Suomessa.

Tulevaisuudessa poliisilaitosten on kiinnitettävä huomiota poliisipalvelujen tuottamiseen siten, että kansalaisten odotukset täytetään mahdollisimman hyvin. Palvelutuotantoa on suunnattava niin, että kansalaiset kokevat poliisin onnistuvan parhaiten kaikkein kriittisimmissä tehtävissä, eli tehtävissä, joissa ihmisten henki ja terveys on vaarassa.

Perusopetuksen saavutettavuudessa kuntakohtaisia muutoksia

Perusopetuksen alueellinen saavutettavuus oli keskimäärin edellisen vuoden tasolla. Kuntatasolla oli suurimmillaan kymmenen prosenttiyksikön muutoksia.

Itä-Suomessa oli vuonna 2008 yhteensä 365 peruskoulua. Näistä alakouluja oli 276, yläkouluja 51 ja yhtenäisiä peruskouluja 38. Erityiskouluja oli 17. Koulujen keskikoko oli hieman kasvanut. Ensimmäistä kertaa yli puolet Itä-Suomen kaikista peruskouluista oli yli sadan oppilaan yksikköjä.

Vuonna 2008 kuljetusedun piirissä oli noin 18 600 peruskoulujen oppilasta. Kuljetusedun saavien perusopetuksen oppilaiden osuus on säilynyt jokseenkin samana vuodesta 2004. Ikäluokkien supistuessa kuljetusoppilaiden määrä on kuitenkin pienentynyt. Laissa säädetyn koulumatkan enimmäisajan ylityksiä oli vuonna 2008 edellisvuosia vähemmän.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen tarjonta ei vastaa kysyntää

Vuonna 2007 yhteishaussa ammatilliseen koulutukseen hakeneista itäsuomalaisista nuorista 2166 eli 30 prosenttia hakijoista jäi ilman opiskelupaikkaa. Lukiokoulutukseen hakeneista ilman paikkaa jäi 167 eli lähes viisi prosenttia hakijoista. Ammatilliseen koulutukseen pääsy on erityisen vaikeaa ennen hakuvuotta perusopetuksen päättäneille. Näistä hakijoista yhteishaussa vain noin puolet sai opiskelupaikan.

Itä-Suomen läänin kaikissa maakunnissa ja kuntaryhmissä noin kahdella prosentilla alueen 16-vuotiaista nuorista on lähimpään lukioon matkaa yli 30 kilometriä. Itä-Suomen maaseutumaisissa kunnissa lukiokoulutuksen saavutettavuus on hieman Manner-Suomen keskiarvoa parempi ja kaupunkimaisissa kunnissa vähän maan keskitasoa heikompi.

Ammatillisen koulutuksen saavutettavuus Etelä-Savon kaikissa kuntaryhmissä on muita maakuntia ja maan keskiarvoa heikompi. Pohjois-Karjalan taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa saavutettavuus on muita maakuntia ja maan keskiarvoa parempi. Maaseutumaisissa kunnissa 30 kilometrin matka ylittyy Etelä-Savossa 28 prosentilla ja muissa maakunnissa noin 15 prosentilla.

Vähintään kolmen eri ammatillisen koulutusalan saavutettavuutta tarkasteltiin erikseen. Kaupunkimaisissa kunnissa enimmillään 2,6 prosentilla nuorista oli yli 30 kilometriä matkaa koulutukseen. Taajaan asutuissa kunnissa 30 kilometrin matka ylittyy Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa kahdella prosentilla ja Etelä-Savossa 23 prosentilla. Maaseutumaisissa kunnissa Pohjois-Karjalassa 30 kilometrin matka ylittyy 18 prosentilla, Pohjois-Savossa 33 prosentilla ja Etelä-Savossa 47 prosentilla. Etelä-Savossa kolmen koulutusalan saavutettavuus on heikompi kuin muissa maakunnissa ja Manner-Suomessa keskimäärin. Pohjois-Karjalassa sekä taajaan asutuissa että maaseutumaisissa kunnissa saavutettavuus on muita maakuntia ja maan keskiarvoa parempi. Pohjois-Savon kaupunkimaisissa kunnissa saavutettavuus on muita Itä-Suomen maakuntia parempi ja lähellä maan keskiarvoa.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen aloituspaikkoja tarvitaan Itä-Suomeen lisää, samoin valmistavien ja valmentavien koulutusten paikkoja. Opiskelijoiden monipuolisiin tukitoimiin ja ohjaukseen tarvitaan lisää resursseja. Alueellinen saavutettavuus voidaan turvata etenkin pienissä toimintayksiköissä vain kehittämällä koulutuksen sisältöjä yhteistyössä lukioiden, ammatillisten oppilaitosten ja vapaan sivistystyön kanssa.

Perusopetuksen päättöluokkalaiset sijoittuvat toisen asteen koulutukseen tavoitteen mukaisesti Etelä-Savossa ja Pohjois-Savossa, mutta ammatilliseen koulutukseen on vaikea päästä

Itä-Suomen läänissä 98,9 prosenttia perusopetuksen päättöluokkalaisista haki toisen asteen koulutukseen vuonna 2007. Määrä on suurin vuodesta 2001 alkaen. Hakematta jättäneiden määrä väheni kaikissa Itä-Suomen läänin maakunnissa ja myös koko maassa edellisvuodesta. Itä-Suomessa hakematta jätti 1,1 prosenttia, kun Manner-Suomessa hakematta jättäneiden määrä oli 1,7 prosenttia.

Vuonna 2007 lukiokoulutukseen haki 49,9 prosenttia ja ammatilliseen koulutukseen 49,0 prosenttia perusopetuksen päättäneistä. Ammatillisen koulutuksen suosio toisen asteen koulutuspaikkana jatkoi kasvuaan lukiokoulutuksen suosion edelleen vähentyessä.

Opetusministeriön vuoden 2009 talousarvion tavoitteen mukaan päättöluokkalaisista tulisi sijoittua samana vuonna 94,5 prosenttia joko lukioon, ammatilliseen koulutukseen tai perusopetuksen lisäopetukseen. Itä-Suomen läänissä tavoitteesta jäätin Pohjois-Karjalassa, jossa samana vuonna koulutukseen sijoittui 93,4 prosenttia. Pohjois-Savossa peruskoulun päättäneistä koulutukseen sijoittui 94,7 ja Etelä-Savossa 94,5 prosenttia. Manner-Suomessa vastaava luku oli 93,5 prosenttia.

Sekä tyttöjen että poikien oli vaikea päästä ammatilliseen koulutukseen. Hakijoista 91,0 prosenttia sai opiskelupaikan. Koulutukseen sijoittuneiden osuus hakeneista on vähentynyt viisi prosenttiyksikköä vuodesta 2005. Sekä ammatillisen että lukiokoulutuksen aloittaneiden sukupuolijakauma on tasoittunut.

Ikäihmisten määrän kasvu on haaste kuntien liikuntapalvelujen tuottamisessa

Ikääntyvien liikuntapalveluja järjestävien toimijoiden välinen yhteistyö on keskeisessä asemassa liikuntapalvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä. Säännöllistä yhteistyötä tehtiin useimmissa kunnissa, mutta ongelmana on tiedon puute muiden toimijoiden palvelutarjonnasta. Tämä kävi ilmi kuntien liikuntatoimesta vastaaville viranhaltijoille tehdystä kyselystä. Läänin kunnista 43 prosenttia järjesti ja kehitti ikääntyvien liikuntapalveluja alueellisena tai seudullisena yhteistyönä.

Kaikissa kunnissa ikääntyville järjestettiin ohjatun liikunnan palveluja, mutta puolet kuntien liikuntaviranhaltijoista arvioi, ettei tarjonta ollut riittävää. Liikuntaneuvontaa oli mahdollisuus saada 88 prosentissa kunnista. Neljäsosassa kunnista tarjottiin mahdollisuutta liikuntaneuvontaan terveysneuvolassa tai vastaavassa toimipisteessä. Lisäksi kolmasosa kunnista ilmoitti, että kaikista ikääntyvien liikuntapalveluista tiedotettiin kunnassa koordinoitusti. Tällöin myös liikuntaneuvontaa tekevien henkilöiden on helpompaa ohjata asiakkaita sopiviin ohjatun liikunnan ryhmiin ja muihin palveluihin.

Ikääntyvien liikuntapalvelujen kehittäminen oli kirjattu johonkin strategia-asiakirjaan yli 40 prosentissa vastanneista kunnista. Kehittämisen painopisteinä olivat laadukas ohjaus ja asianmukaiset liikuntatilat. Kuljetuspalvelujen ja avustajien saatavuus oli huomioitu heikosti palvelujen tuottamisessa. Ikääntyvien määrän kasvu ja ryhmän sisäisen heterogeenisyyden lisääntyminen aiheuttavat liikunnan palvelutarpeeseen muutoksia, jotka kunnissa tulisi ottaa huomioon. Lähes puolet vastaajista oli sitä mieltä, ettei palvelutarpeen muutosta ollut otettu riittävästi huomioon kunnassa.

Lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelmatyö on kunnissa hajanaista ja vähäistä, ja käytännöt vaihtelevat kunnittain paljon

Kuntien lapsiin ja nuoriin kohdistuva lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelmatyö on hajanaista ja vähäistä, ja käytännöt vaihtelevat kunnittain paljon. Nuorisolain 8 §:n mukainen lasten ja nuorten osallistuminen ja kuuleminen eivät toteudu kehittämisohjelmien ja hyvinvointisuunnitelmien laadinnassa. Yli puolet kunnista ilmoitti kuntien nuorisotoimesta vastaaville työntekijöille osoitetussa kyselyssä, ettei lapsia ja nuoria ole otettu mukaan valmisteluun. Suurimmassa osassa niistä kunnista, jotka olivat huomioineet lapset ja nuoret, osallistumisen ja kuulemisen keinoina olivat nuorten vaikuttajaryhmän mukaan ottaminen sekä erilaiset kyselyt.

Nuorisolain mukaan nuorten elinoloihin vaikutetaan verkottamalla ja tekemällä yhteistyötä useiden eri viranomaisten ja kansalaistoimintaryhmien kanssa. Nuorisopoliitikassa korostuu moniammatillinen yhteistyö. Sitä tehdään ja toteutetaan muun muassa opettajien, sosiaali- ja terveystoimen, poliisin, seurakunnan, työ- ja elinkeinotoimistojen sekä kunnan kulttuuri- ja liikuntatoimen kanssa. Nuorisotoimi on edustettuna poikkihallinnollisissa työryhmissä hyvin.

Työntekijöiden määrä ei ole lisääntynyt, vaikka haasteet nuorisotyössä ja -politiikassa ovat moninaisemmat kuin aiemmin. Kuntien tulee jatkossa palkata vakinaisia ja koulutettuja työntekijöitä. Työntekijöille tulee tarjota myös mahdollisuus tarvittaessa lisäkoulutukseen. Etelä-Savossa kaivattiin kyselyn vastauksissa eniten työntekijäresurssien kehittämistä. Vakituisten nuorisohjaajien palkkaamista toivottiin. Toiselle sijalle nousi nuorten kuulemisjärjestelmän kehittäminen ja kolmanneksi huoli vähenevistä määrärahoista. Pohjois-Karjalassa työntekijät olivat huolissaan passivoituvista, katveeseen jäävistä nuorista. Erityisnuorisotyöntekijä oli palkattuna vain kolmeen kuntaan. Se tuntui riittämättömältä tarpeeseen nähden. Pohjois-Karjalassa nähtiin erilaisten verkostojen kehittämisen ja toimivuuden tärkeys, mihin liittyi myös nuorisoyhdistysten toiminta ja vireys paikallisena kumppanina. Ohjelmallista työtä toivottiin kehitettävän. Pohjois-Savossa vastauksista ilmeni huoli työntekijöiden jaksamisesta ja henkilöresursseista. Pohjoissavolaisista nuorisotyöntekijöistä liki 60 prosenttia arvioi, että nuorisotyön palvelut oli järjestetty kunnassa vain tyydyttävästi. Pohjois-Savon kunnat odottivat

paljon tulevaisuudessa nuorisotiedotukseen liittyvältä hanketoiminnalta. Lisäksi uusia moniammatillisia kumppanuuksia etsittiin.

Jokaisessa itäsuomalaisessa kunnassa on nuorisotila, mutta niiden aukioloajat vaihtelevat paljon. Lauantaisin tilat ovat yleensä kiinni. Nuorisotilojen määrä ja koko vastaavat tarvetta hyvin, mutta nuorisotilojen kunnossa, varustuksessa ja palvelutasossa on puutteita. Kunnan nuorisotoimen ja palveluntuottajien on sovittava yhteiset kasvatustavoitteet ja toimintaperiaatteet sekä varmistettava palvelun laatu.

Kuntien nuorille tarjoama ja mahdollistama harrastustoiminta painottuu liikuntaan ja musiikkiin. Hiukan yli puolet kunnista on tehnyt harrastustoiveista kartoituksen nuorisolain voimaantulon jälkeen. Kuntien tulee jatkossakin avustaa nuorisoyhdistyksiä ja muita nuorten ryhmiä. Rahallisen tuen lisäksi on tärkeää luoda toimintaedellytyksiä huomioimalla tilakysymykset ja muu henkinen tuki sekä koulutus. Toimintojen koordinointi on myös tärkeää.

Kunnan nuorisotyöhön ja politiikkaan kuuluu kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta. Kuntien nuorisotoimien kansainvälinen yhteistyö on vähäistä, eikä siihen ole juuri lainkaan varattu erillistä määrärahaa. Kuntien nuorisotoimien tulee lisätä nuorten mahdollisuuksia osallistua kansainväliseen toimintaan. Kansainvälisyys- ja suvaitsevaisuuskasvatus tulee huomioida nuorisotyöntekijöiden koulutuksessa.

Lähes puolet pienten elintarvikkeita jalostavien yritysten omavalvontasuunnitelmista on vielä hyväksymättä

Itä-Suomen läänissä on yhteensä 312 yritystä, mikä on noin 10 prosenttia koko Suomen elintarvikeyrityksistä. Eniten Itä-Suomen läänin alueella on leipomotoimintaa ja vähiten juomien valmistajia. Ruoka-Suomi -teemaryhmän tietojen mukaan vain alle neljän työntekijän yritysten määrä on muuttunut vuodesta 2006 vuoteen 2008. Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa nämä yritykset ovat vähentyneet 35 prosenttia, kun Pohjois-Savossa muutosta ei juuri ole ollut. Alle neljän työntekijän mikroyritykset ovat paikallisesti vähenemässä rajustikin.

Pääosalla (91 %) Itä-Suomen läänin hyväksytyistä elintarvikealan pienyrityksistä on käytössään omavalvontasuunnitelmat, mutta näistä omavalvontasuunnitelmista vain 59 prosenttia on hyväksytty elintarvikelain (23/2006) mukaisesti. Liha- ja maitoalan sekä muiden jalostajien omavalvontasuunnitelmat on lähes kaikki hyväksytty, kun taas mylly-, leipomo- ja juomayritysten sekä vihannes-, marja- ja hedelmäjalostajien omavalvontasuunnitelmista on hyväksytty vain alle puolet. Erityisesti on huomattava, että vaikka leipomotoiminta on pienyritysten suurin toimiala (44 %, 139 kpl), sen omavalvontasuunnitelmista on hyväksytty vain 47 prosenttia (65 kpl).

Omavalvontasuunnitelman toteuttamisessa on selkeitä vahvuuksia ja puutteita. Lääninhallituksen tekemän kuntakyselyn mukaan puutteita ovat omavalvontasuunnitelman päivittämisen ja täydentämisen laiminlyönti, näytteenottosuunnitelman toimimattomuus tai puuttuminen kokonaan ja omavalvonnan kirjauksien laiminlyönti. Vahvuuksia ovat lämpötilojen seuranta ja hallinta ja omavalvontasuunnitelman yksityiskohtaisten ohjeiden noudattaminen. Puhtaanapito tuli kyselyssä esille yhtä usein niin puutteenä kuin vahvuutenäkin.

Eläinlääkäripula ja eläinlääkärin työnkuvan sirpaleisuus haittaavat eläinlääkintähuoltopalvelujen saamista ja eläinterveydenhuoltoa

Eläinlääkintäpalvelujen kysyntä on muuttumassa akuuttien sairastapausten hoidosta yhä enemmän suunnitelmalliseen terveydenhuoltotyöhön. Tuotantoeläinten terveydenhuolto on eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämistä ja edistämistä, myös tuotantoyksikön taloudellisen tuloksen parantamiseksi. Tuotantoeläinten terveydenhuolto on tärkeä osa kansallisen elintarviketuotannon Pellolta pöytään -laatustrategiaa.

Eläinlääkintäpalvelujen saatavuuden suurimpana ongelmana on eläinlääkärin työnkuvan sirpaleisuus, suuri työn sitovuus sekä asiakaspalvelun ja valvonnan vaikea yhteensovittaminen. Eläinlääkintähuoltopalvelujen saatavuutta haittaa erityisesti eläinlääkäripula silloin, kun avoinna olevaan virkaan ei ole hakijoita tai sijaista ei ole saatu.

Itä-Suomen läänissä oli vuonna 2008 yhteensä 81 kunnaneläinlääkärin virkaa. Vuoden 2008 lopussa täyttämättä olivat avoimet virat Etelä-Savossa Heinävedellä sekä Pohjois-Savossa Kuopiossa ja Kaavilla. Eläinlääkäritilanne oli huonoin Kuopiossa, jossa avoimena olleeseen virkaan ei ollut hakijoita eikä kolmessa virassa ollut sijaista yli kolmeen kuukauteen.

Eläinterveydenhuollon ongelmaksi on koettu eläinlääkäriresurssien vähyys. Kiireelliset sairastapaukset katkaisevat myös usein hyvin alkuun päässeen terveydenhuoltokäynnin. Lisäksi kunnaneläinlääkäreiden muut virkatehtävät ja hajanainen tehtäväkenttä haittaavat suunnitelmallisen eläinterveydenhuoltotyön tekemistä.

Vuonna 2008 Itä-Suomen kaikista maito- ja lihanautatioista 18,2 prosenttia oli tehnyt terveydenhuoltosopimuksen ja sikatiloista 86,5 prosenttia. Syynä nautapuolen alhaisiin lukuihin voi olla taloudellisten kannustimien puute ja eläinterveydenhuoltopalvelujen huono saatavuus.

Ympäristöterveydenhuollon seudullistaminen ja kunta- ja palvelurakennemuutoksen eteneminen tulee vaikuttamaan myös ympäristöterveydenhuollon järjestelyihin ja eläinlääkintähuollon palvelujen tarjontaan. Seudullinen yhteistyö ei kuitenkaan poista lisäresurssien tarvetta. Seudullisten yksiköiden tulisi perustaa lisävirkoja siten, että eläinlääkintähuollon päivystykset, päivystysvapaat, lomat, lyhyet virkavapaudet ja täydennyskoulutustarpeet pystytään hoitamaan ilman riippuvuutta ulkopuolisista sijaisista. Myös eläinlääkäreiden keskinäistä työnjakoa tulisi kehittää seudullisesti siten, että osa eläinlääkäreistä voi arkipäivinä keskittyä varsinaiseen eläinlääkärinavun antamiseen, osa eläinterveydenhuoltoon, elintarvikevalvontaan ja muihin virkatehtäviin.

Sähköinen asiointi on edelleen harvinaista päivittäistavarakaupassa

Päivittäistavarakaupan rakenne on muuttunut 2000-luvulla. Monet tutut ruokakaupat ovat hävinneet katukuvasta ja toisaalta ulkomaisia ketjuja on rantautunut Suomeen. Kansainvälistyminen tulee jatkuamaan lähivuosina ja alan tulevaisuudennäkymiin kuuluvat kaupan keskittyminen, hintakilpailun korostuminen ja asiakkuuksien hallinta. Kilpailun kiristyessä alalla pärjääminen edellyttää asiakaslähtöistä ja monipuolista palvelukonseptia. Kauppaan kohdistuvat sääntelytoimet ovat aiheuttaneet vilkasta keskustelua. Kauppaan vaikuttavia sääntelykysymyksiä ovat kaavoitus, vähittäiskaupan aukiololait sekä itsehoitolääkkeiden ja mietojen alkoholijuomien vähittäismyynti.

Itä-Suomen läänissä oli ennakkotietojen mukaan syksyllä 2008 yhteensä 459 päivittäistavarakauppaa. Kaupan rakennemuutos on tasaantunut läänissä. Vuosina 1999 – 2002 joka toinen haja-asutusalueen kauppa lopetti toimintansa. Vuosina 2003 – 2005 kauppojen kokonaismäärä puolestaan kasvoi. Vaikka vuosina 2005 – 2008 toimintansa lopetti seitsemäntoista kauppa, on päivittäistavarakaupan taso myyntipinta-alalla ja palveluvarustuksella mitattuna jopa parantunut.

Läänin väestö ikääntyy ja keskittyy kasvukeskuksiin. Päivittäiskaupan palvelujen saavutettavuudessa on alueellisia eroja ja harvaanasutuilla seuduilla palvelujen saatavuus on uhattuna. Varsinkin ikääntyvät kansalaiset ovat arkielämässään riippuvaisia lähi- ja paikallispalveluista ja vain osa kuluttajista osaa käyttää laajentuneiden markkinoiden tarjoamia vaihtoehtoja. Kyläkauppapalvelut mahdollistavat muun muassa autoa omistamattomien ja vanhusväestöön kuuluvien asumisen maaseudulla. Kyläkaupat ovat pyrkineet kehittämään toimintaansa ja lisäämään kannattavuuttaan erilaisilla oheispalveluilla kuten asiamiespostilla.

Noin neljäsoset läänin päivittäistavarakaupoista tarjoaa asiakkailleen kotiinkuljetuspalvelua, mutta sähköinen asiointi on edelleen harvinaista päivittäistavarakaupan alalla.

Sähköisen asioinnin kehittäminen on tärkeää, koska tällä hetkellä työelämässä olevat ja koulussa tietotekniset taidot oppineet henkilöt hallitsevat ikääntyessään internetin käyttämisen tasaveroisesti nuorempien kansalaisten kanssa. Helppokäyttöisiä ja turvallisia sähköisen asioinnin muotoja tulee kehittää ja yhdistää kotiinkuljetuspalveluun, jotta ikääntyneiden ja autoa omistamattomien asuminen maaseudulla olisi mahdollista.

Invahissein varustettuja takseja ja matalalattiabuseja ei ole riittävästi tarjolla kuntien ja ikäihmisten tarpeisiin

Vuodesta 2005 alkaen lääninhallitus on taksilupakiintiössä lisännyt lupien määrää yhteensä 2,6 prosentilla ja suhteellisesti enemmän esteettömiä lupia. Esteetön taksi on pyörätuolia käyttävien ja muiden liikkumisesteisten kuljetukseen rakennettu ja varustettu auto. Erityisesti kunnat ovat pitäneet lupien

määrää riittämättömänä ja valittaneet kilpailun puutetta tarjouskilpailuissa sekä tilataksien ja esteettömän kaluston riittämättömyyttä kuntien tarpeisiin.

Vuonna 2002 hyväksytyn EU:n linja-autojen rakennetta koskevan bussidirektiivin mukaan kaupunkiliikenteen bussien tulee olla esteettömiä. Kaupunkien paikallisliikenteessä onkin matalalattiaisten bussien määrää lisätty, mutta edelleen kokonaismäärä on alle 60 prosenttia.

Palveluliikenne tavoittaa jo yli 60 prosenttia läänin asukkaista ja palveluja on järjestetty 41 kunnassa. Kuljetusten yhdistelyn ja palveluliikenteiden toiminnan paranemisen vuoksi kuntien kuljetuskustannukset ovat nousseet huomattavasti vähemmän kuin kuljetusalan kustannustason nousu olisi edellyttänyt. Koulukuljetusten kustannuksissa tilausliikenteen osuus on kasvanut reittiliikenteen kustannuksella.